

ביאורים

בפסקה הקודמת למדנו על שתי תשוקות הטבעות בנפש האנושית: התשוקה לקרבת ה' ולאמונה, והתשוקה להשקפת עולם בריאה וישרה. האלילות העצימה את ההשתוקקות לקרבת ה' והשפעתה על החיים, על חשבון ההיגיון והביקורת השכלית, והביאה להזיות והפקרות מוסרית. כתגובת נגד, לעומת האלילות, באה לעולם הכפירה. הכפירה העצימה את ההשתוקקות להשקפת עולם מוסרית, ישרה ונורמלית. היא דרשה חשיבה הגיונית ומושכלת, ולא הייתה מסוגלת להסכים עם דמיונות פראיים. אלא שהכפירה הקצינה לכיוון השני, והתעלמה לגמרי מהתשוקה הטבעית לקרבת אלוהים. היא החליטה לנתק את הקשר, ולהיפרד מהבורא. הכפירה הרחיקה לחלוטין את האנושות מהבורא, והחליטה שהיא יכולה לנהל את החיים בכוחות עצמה, על פי התבונה וההשגה האנושית.

ההיסטוריה, הן האנושית והן הישראלית, מתנדנדת על שיווי המשקל שבין שתי כוחות המשיכה הללו. יש תקופות שבה התשוקה לקרבת ה' משתלטת על נפש האדם. היו מקרים שזה הביא להשחתה מוסרית של החברה בכללה, עד שלא הייתה ברירה אלא להגלות את עם ישראל מארצו, כדי שיוכל לשקם את עצמו. היו גם מקרים שעם ישראל עבד את ה' בקדושה, והקפיד על קיום המצוות קלה כבחמורה, אולם היחס הנפשי אל הבורא היה שגוי. האדם ראה בבורא שליט כוחני אליו הוא חייב להיכנע, ולקיים את המצוות שהוא הכתיב עבורו. למרות שהעם קיים כהלכה את חובות האיברים, הוא הזניח את חובות הלבבות.

בכל הדורות ישנם אנשי רוח, יחידי סגולה, שמסוגלים למצוץ בין שתי התשוקות האדירות הללו ולאזן ביניהם. יש בהם רצון אדיר לחוש בנוכחות וההשפעה של ה' על חייהם, ויש בהם הבנה עמוקה וישרה על אופי הקשר שבינם לבין הבורא. הם מכירים בכך שה' מביא חיים וטוב לעולם, ומעניק שלמות לנפש האדם. שהקשר שלהם אל ה' נובע מעומק הנפש, ולא מכח שליטה חיצונית ומאיימת. שקרבת אלוהים מעניקה תוכן ומשמעות לחיים שלהם, ולא רק מוסרת להם הוראות שמקשות עליהם את החיים או מבלבלת אותם. ענקי הרוח האלה ימשיכו להקריין את תפיסתם הרוחנית ועמדתם הנפשית על המעגלים הרחבים של האנושות, עד שהיא תיחפץ לנחלת הכלל.

הרחבות

• הגשמת האלוהות מתוך הרצון להתקרב אליו

התְרוֹמְמוֹת הַגֵּל שֶׁל זָרָם קִרְבַּת ד' בְּלֹא הַתְחַשְׁבוֹת עִם יְסוֹד טְהָרָתוֹ, היא המְבִיָּאָה אֶת עֵכִירַת הַלְבָבוֹת וְטִמְטוֹם הַרוּחוֹת מִפְּעַם לְפְעַם. הרב קוק מחלק בין הכח הטבעי שדוחף את האדם להאמין, לבין הכוח השכלי שצריך לדאוג שהאמונה החזקה הזאת לא תגשים את אלוהים. העבודה זרה חטאה בהגשמה בגלל שהיא השתמשה רק בכח הראשוני של הצורך להאמין ולא טיהרה את אמונתה.

הרב קוק כותב דברים דומים באורות: "כל דעה כוזבת, המהרסת את העולם, נובעת על פי רוב ממקור החפץ להתעלות בלא גבול ובלא הכנות הנאותות, שזה גורם לנפילה והשתברות" [אורות ישראל ה, ד]. בכדי להאמין בצורה נכונה צריך הכנה. צריך ללמוד לחיות את האמונה בצורה דקה, בצורה שאינה מגשימה. לצורך זה יש לצמצם כביכול, את השאיפות ו"להסתפק" בביורוי האמונה לפי כוחנו: "השער (לדעת אלוהים) הוא האלוהות המתגלה בעולם, בעולם בכל יפיו והדרו, בכל רוח ונשמה, בכל חי ורמש, בכל צמח ופרח, בכל גוי וממלכה, בים וגליו, בשפירי שחק ובהדרת המאורות, בכשרונות כל שיח, ברעיונות כל סופר, בדמיונות כל משורר ובהגיונות כל חושב, בהרגשת כל מרגיש ובסערות גבורה של כל גבור" [זרעונים א] משימתנו היא לפגוש את האלוהות בחיי היום יום שלנו.

שאלות לדיון

איזה סוג של רוח אתה מרגיש שחזקה יותר אצלך - הרוח החיובית, או הרוח השוללת?
האם ניתן לאפייין כיום זרמים שונים בעולם התורה על פי חלוקה זו של הרב קוק?

לרפואת הדס בת גלית הי"ו

העניקים
הרוחניים
מאחדים את שני
היסודות

מֵאֵז הַתְּחִילָה הַקְרִיָּאָה בְּשֵׁם ד', מֵאִיתָן הָאֲזָרְחֵי אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, וְעַד עַתָּה, לֹא חָדַל הַקּוֹל הַמְּטַהֵר אֶת קִרְבַּת אֱלֹהִים, בְּרַגְשׁ אֲשֶׁר בְּלֵב הָאָדָם, מִלְּפַעַל אֶת פְּעֻלָּתוֹ. אֲמָנָם רַק הָעֲנֻקִים הַגְּדוֹלִים בְּקוֹמָה הַרוּחָנִית, שֶׁעֲמָדוֹ לְאָדָם בְּכֻלּוֹ וְלִישְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, הֵם הַמְּאֻחָדִים בְּזֵרוּעַ עֵזָם אֶת שְׁנֵי הַיְסוּדוֹת הַלְלוּ בְּאֻחָדוֹתָם הַנִּפְלְאָה, הֵם הֵם הַמְּחִיִּים אֶת נִשְׁמוֹת הָאָדָם בְּכֻלּוֹ וְאֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיַחְדוֹ עַל יְדֵי מָה שֶׁהֵם מִפְּלָסִים נְתִיבָה רַחֲבָה לְמַהֲלָךְ שֶׁל קִרְבַּת אֱלֹהִים, שֶׁהוּא עֵז הָעוֹלָם, וְלְמַהֲלָךְ טְהָרָתָהּ שֶׁל הַקְרִבָּה הַזֹּאת, שֶׁהיא אורו של עולם.

הרוח החיובי
הרוח השלילי

חֲלִיפוֹת וְצָבָא בְּתוֹלְדָה הָאֲנוּשִׁית, וּבְתוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, הַתְרוֹמְמוֹת הַגֵּל שֶׁל זָרָם קִרְבַּת ד' בְּלֹא הַתְחַשְׁבוֹת עִם יְסוֹד טְהָרָתוֹ, היא המְבִיָּאָה אֶת עֵכִירַת הַלְבָבוֹת וְטִמְטוֹם הַרוּחוֹת מִפְּעַם לְפְעַם.

הַמּוֹן רַגְשׁוֹת וְרַעֲיוֹנוֹת מְרַבּוֹת בְּיַחַס לְצִיּוּרֵי הָאֱלֹהִים, בְּצוּרָה חִיּוּבִית כְּפִי הָעוֹלָה עַל הַרוּחַ, בְּלֹא הַזְרַחַת הָאוֹרָה הַשּׁוֹלֵלָת וְיִמְטְהַרְתָּ אֶת הַצִּיּוּרִים הָהֵם מִעֵבֵי הַמְּחַשְׁבִּים, הֵם הֵם הַבִּיאוּ לְעוֹלָם אֶת עֵבֵי הָעֶרְפֶּל שֶׁל חֲשֵׁפַת הָאֱלִילִיּוֹת, אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ פָּרְעָה הָאֲנוּשׁוֹת וְתִאֲבָד אֶת דְּרָכָהּ בְּחַיִּים.

לְעִמְתָם בְּאוֹ הַשּׁוֹלֵלִים כְּבִיָּא כַּח טְהָרַת הַמְּחַשְׁבָה, עֲמָלוֹ וְיָגְעוֹ לְהַרְבּוֹת אֶת הַשְּׁלִילָה, עַד אֲשֶׁר נִתְרַחֲקוּ מִרְחֻקִים שְׂאִין לָהֶם סוֹף מִכָּל הַשְּׁטַח שֶׁל הַקְשָׁבַת הַרְגֵשׁ שֶׁל קִרְבַּת ד', וְהַתְנַדְּדָה עַל יְדֵם הָאֲנוּשׁוֹת כְּנוֹד הַקֶּנֶה בְּמִים, אֲכוּלַת סִפְקוֹת וְאִין נַחַת.

וְהַפְרִץ הַנִּבְעָה שֶׁל זָרָם קִרְבַּת אֱלֹהִים, בְּלֹא זָרָם שֶׁל טְהָרָה הָעוֹמֵד לְעִמְתוֹ וּמְזַקֵּק אֶת סִיגָיו, הַמְתַּרְבִּים עַל יְדֵי נְבִיקַת רוּחַ הָאָדָם וְחֹסֵר כְּשִׁרוֹנוֹ לְהַחֲזִיק אֶת הַשְּׁפַעָה הַגְּדוּלָה הַזֹּאת בְּטְהָרָתָהּ, הוּא הִיָּה הַגּוֹרֵם לְכָל אֲשֶׁר סָבְלוֹ מִיִּצְרָא דְעִבּוּדָה זָרָה בְּכָל אוֹתָם הַיָּמִים, אֲשֶׁר לָפָּךְ גַּם אוֹתָנּוּ, אֲשֶׁר עַל יְדוֹ גְּלִינוּ מֵאַרְצָנוּ וְנִתְרַחֲקָנוּ מֵעַל אֲדָמָתָנוּ, נִתְפַּזְרָנוּ בְּגוֹיִים, וְנַעֲשִׂינוּ כְּכִלֵי אוֹבֵד.

וּמִתְקוּפָה לְתַקוּפָה גַם בְּבֵית יִשְׂרָאֵל פְּנִימָה הַתְחַלְפוּ הַמְצַבִּים. הָאוֹרָה הַקְּלִילִית שֶׁל זָהָר הַתּוֹרָה וְקִדְשֵׁתָהּ הַבְּהִיקָה אֶת הַחַיִּים, נִתְנַהֵג לָהֶם אֶת הַקֶּדְשָׁה וְאֶת טְהָרַת הַמִּדּוֹת, אֶת הַלֵּב הַטּוֹב וְאֶת הַחֲסִידוֹת הָעֵלְיוֹנָה, אֶת אֶהְבַּת הַתּוֹרָה וְאֶת יְרֵאת שְׁמִים הָעֲמֻקָּה. אֲבָל הַיְחִידִים שֶׁבְּגְדוּלֵי הַרוּחַ הָיוּ צְרִיכִים בְּכָל זֹאת לְהַתְאַמֵּץ אִיךְ לְצַרְפָּר אֶל הַזְּקָה הַגְּדוּלָה שֶׁל קִרְבַּת ד', שֶׁפָּרְצָה בְּאֵמָה בְּכָל עֵמֶק וְרַחֵב הַחַיִּים, גַּם אֶת הַטְהָרָה הַמְּחַלְטֵת שֶׁל זְקָה קְדוּשָׁה זֹאת, עַד שֶׁתְּהִיָּה מְזַקֵּקת מִכָּל דָּבָר מָה שֶׁיֵּשׁ בוֹ מִשׁוֹם שְׂמִיץ שֶׁל עֵכִירוֹת, הַמְּשִׁבֵּת אֶת יְסוֹד הַטְהָרָה שֶׁל הַזְּקָה הַמְּקַדְּשֵׁת אֲשֶׁר לְקִרְבַּת ד', הַמְּפַעֶמֶת בְּחֻזְקָה בְּלֵב הָאֵמָה בְּכֻלּוֹ וּבְפֶרֶטָהּ.

בְּלֵב הַדּוֹרוֹת וְאִישִׁיהֶם מִפְּעַמִּים שְׁנֵי הַרוּחוֹת הַזּוֹרְמִים הַלְלוּ: הַרוּחַ הַחִיּוּבִי שֶׁל חֲפִץ הַקְרִבָּה הָאֱלֹהִית וְהַרוּחַ הַשְּׁלִילִי שֶׁל חֲפִץ הַטְהָרָה שֶׁל רוּחַ הַקְרִבָּה הַזֶּה, וְשׁוֹם מִעֲמָד לֹא יוּכַל לְעַכֵּב אֶת הַהַתְנַדְּדוֹת הַתְּדִירִית, הַבָּאָה, כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, בְּעַקְבָּם שֶׁל שְׁנֵי הַרוּחוֹת הַסּוֹעֲרִים הַלְלוּ.

בְּזִמְנֵי שְׁהָרוֹת הַחִיּוּבִי מִתְגַּבֵּר, מִתְחַלֵּשׁ הַרוּחַ הַשְּׁלִילִי הַמְּזַקֵּק, וּבְהִכָּרַח מִתְלַוִּים אֶל כָּל הַצְּדָדִים הַחִיּוּבִיִּים גַּם צְדָדִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ הַחֲשֵׁשׁ הַטְהָרָה בְּאִיזוֹ מְדָה. וְלִהְפֵךְ בְּאוֹתָם הַזְּמַנִּים שְׁרוּחַ הַטְהָרָה מִתְגַּבֵּר, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכּוֹחֵתֵי הַשְּׁלִילִיִּים, בְּהִכָּרַח שְׁסוּבֵל אֶז הַרוּחַ הַחִיּוּבִי מִחֲלִישוֹת כַּח וְהַרְגֵשׁת הַתְּנַנּוֹת בְּאִיזוֹ מְדָה.

(מאמרי הראיה א, המאור האחד, א)

קול המְטַהֵר - הקריאה הפנימית לזיכרון מושגי האמונה משטחיותם וגסותם. **מְרַבּוֹת** - מרובות, ריבוי סגנונות. **בְּצוּרָה חִיּוּבִית** - בניסיון להגדיר את המהות האלוהית. **הַשּׁוֹלֵלָת** - תארים השוללים מה' הגשמה וכד'. **הַשּׁוֹלֵלִים** - בעלי הכפירה. **הַנִּבְעָה** - הנובע. **הַמְּזַקֵּק** - המטהר, ומוציא את הפסולת.